

# Методичні вказівки до самостійної роботи

## з курсу «Екологічний менеджмент і аудит»

### 1. Загальні положення

Самостійна робота є обов'язковою складовою навчальної дисципліни й спрямована на:

- формування теоретичних знань з екологічного менеджменту та аудиту;
- розвиток умінь аналізувати управлінські рішення, екологічні ризики та аудиторські процедури;
- оволодіння практичними навичками застосування міжнародних стандартів ISO 14000 та EMAS;
- підготовку до виконання лабораторних робіт, контрольних і підсумкового заліку.

Форми самостійної роботи: опрацювання літератури, складання схем і таблиць, написання есе, підготовка презентацій, виконання індивідуальних досліджень.

### 2. Методичні вказівки за модулями (таблиця)

| Змістовий модуль / Тема                                        | Завдання для самостійної роботи                                                                                                                                                                                                                      | Форма звітності                  | Орієнтовні бали |
|----------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------|-----------------|
| <b>Модуль 1. Сутність екологічного менеджменту</b><br>Тема 1–2 | - Дати визначення понять «управління» та «менеджмент».<br>- Підготувати схему «Об'єкт і предмет екологічного менеджменту».<br>- Есе про сучасні екологічні проблеми регіону.<br>- Порівняти визначення «екологічного менеджменту» у різних джерелах. | Конспект (2–3 с.),<br>схема, есе | 8–10            |
| <b>Модуль 2. Принципи, форми та методи</b>                     | - Охарактеризувати основні принципи                                                                                                                                                                                                                  | Таблиця,<br>есе (1–2 с.)         | 8–10            |

| Змістовий модуль / Тема                                                | Завдання для самостійної роботи                                                                                                                                                                                                         | Форма звітності                           | Орієнтовні бали |
|------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------|-----------------|
| <b>екологічного менеджменту</b><br>Тема 3                              | <p>природокористування (єдність суспільства і природи, екологічна безпека).</p> <p>- Таблиця «Загальні та специфічні методи управління природокористуванням».</p> <p>- Короткий огляд прикладів екологізації виробництва в Україні.</p> |                                           |                 |
| <b>Модуль 3. Аудит систем менеджменту</b><br>Тема 4–5                  | <p>- Визначити сферу застосування екологічного аудиту.</p> <p>- Розробити блок-схему «Етапи проведення екологічного аудиту».</p> <p>- Підготувати довідку про компетентність і функції аудиторів (провідного, рядових).</p>             | <p>Схема, довідка (1 с.)</p>              | <p>8–10</p>     |
| <b>Модуль 4. Спеціальні сфери застосування аудиту</b><br>Тема 6–7      | <p>- Описати особливості інвестиційного та енергетичного екоаудиту.</p> <p>- Таблиця «Види екологічного аудиту – мета – завдання – законодавча база».</p> <p>- Презентація «Аудит відходів виробництва та шляхи їх мінімізації».</p>    | <p>Таблиця, презентація (5–7 слайдів)</p> | <p>8–10</p>     |
| <b>Модуль 5. Організація управління природокористуванням</b><br>Тема 8 | <p>- Підготувати порівняння «м'яке» і «жорстке» управління природними ресурсами.</p> <p>- Кейс-аналіз прикладу управлінського рішення у сфері</p>                                                                                       | <p>Таблиця, есе (1–2 с.)</p>              | <p>6–8</p>      |

| Змістовий модуль / Тема                                                                | Завдання для самостійної роботи                                                                                                                                                                                                                                               | Форма звітності                             | Орієнтовні бали |
|----------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------|-----------------|
|                                                                                        | природокористування (з літератури або ЗМІ).                                                                                                                                                                                                                                   |                                             |                 |
| <b>Модуль 6. Система екологічного менеджменту підприємства. ISO 14000</b><br>Тема 9–10 | <ul style="list-style-type: none"> <li>- Скласти схему «Структура системи екологічного менеджменту підприємства».</li> <li>- Огляд міжнародних стандартів серії ISO 14000 та EMAS.</li> <li>- Презентація про практичні проблеми впровадження ISO 14000 в Україні.</li> </ul> | Схема, конспект, презентація (5–10 слайдів) | 8–10            |

### 3. Індивідуальне дослідницьке завдання

- Виконується протягом семестру у формі **доповіді (7–10 хв.) та презентації (15–20 слайдів)**.
- Містить: актуальність, мету, завдання, об'єкт, предмет, основну частину, висновки та список літератури.
- Орієнтовні теми: «Впровадження екологічного менеджменту на підприємствах України», «Аналіз системи екологічного аудиту у ЄС», «Проблеми реалізації стандартів ISO 14000».

Модуль 1. Сутність екологічного менеджменту: зміст, функції та завдання

#### Тема 1. Сутність понять «управління» та «менеджмент».

- Ознайомтеся з базовими визначеннями термінів «управління» та «менеджмент» у працях класиків менеджменту (Ф. Тейлор, А. Файоль, П. Друкер).
- Проаналізуйте відмінності між загальним і екологічним менеджментом.
- Складіть схему «Об'єкт і предмет екологічного менеджменту».
- Дослідіть кризові ситуації у відносинах суспільства та природи (приклади: Чорнобиль, Арал, локальні екологічні катастрофи).
- Підготуйте есе (1–2 стор.) «Показники погіршення якості життєвого середовища у моєму регіоні».

## **Тема 2. Екологічний менеджмент як спеціальна галузь управління.**

- Опрацюйте наукові визначення екологічного менеджменту (Бобровський, Галушкіна, Літвак).
- Порівняйте українські та зарубіжні підходи.
- Складіть таблицю «Цілі та завдання екологічного менеджменту».
- Проаналізуйте 2–3 актуальні екологічні проблеми (парниковий ефект, відходи виробництва, енергетика).
- Завдання: підготуйте короткий огляд «Необхідність нових підходів до ставлення суспільства до природи».

### **Модуль 2. Принципи, форми та методи екологічного менеджменту**

## **Тема 3. Принципи екологічного менеджменту.**

- Вивчіть основні принципи природокористування: органічна єдність суспільства і природи, комплексність, екологічна безпека.
- Складіть схему «Загальні та специфічні принципи управління природокористуванням».
- Завдання: підготуйте приклад екологізації виробництва (наприклад, енергоощадні технології на підприємстві чи сортування відходів у громаді).
- Опрацюйте поняття «державне регулювання екологізації виробництва» та наведіть приклади законодавчих актів України.

### **Модуль 3. Аудит систем менеджменту якості та систем управління навколишнім середовищем**

## **Тема 4. Система екологічного менеджменту і аудиту.**

- Вивчіть сутність екологічного аудиту, його сфери застосування.
- Розробіть блок-схему «Етапи проведення екологічного аудиту».
- Завдання: знайдіть приклад аудиту з практики (в Україні чи за кордоном) та проаналізуйте його ефективність.
- Додатково: ознайомтеся з міжнародними стандартами аудиту (ISO 19011).

## **Тема 5. Кадрова політика у сфері природоохоронної діяльності.**

- Розкрийте поняття «кадри», «керівні кадри», «кадрова політика».

- Завдання: складіть схему «Функції аудиторської групи».
- Порівняйте вимоги до екологічних аудиторів в Україні та в ЄС.
- Підготуйте есе «Роль провідного аудитора у системі екологічного менеджменту».

## Модуль 4. Спеціальні сфери застосування екологічного аудиту

### Тема 6. Види екологічного аудиту.

- Охарактеризуйте приватизаційний, інвестиційний та енергетичний аудит.
- Завдання: складіть таблицю «Види аудиту – мета – завдання – законодавча база».
- Підготуйте презентацію (5–7 слайдів) «Енергетичний аудит підприємства: значення і порядок проведення».

### Тема 7. Екологічний аудит підприємств і організацій.

- Ознайомтеся з аудитом викидів, скидів, відходів, а також аудитом сертифікатів і ліцензій.
- Завдання: проаналізуйте приклад аудиту відходів виробництва у вашій галузі (можна взяти кейс із відкритих джерел).
- Виконайте порівняння «Комплексний експрес-аудит vs. повний аудит підприємства».

## Модуль 5. Організація управління природокористуванням

### Тема 8. Управлінські рішення у сфері природокористування.

- Вивчіть поняття «м'яке» і «жорстке» управління природними ресурсами.
- Завдання: складіть таблицю «Рівні управління природокористуванням – приклади».
- Підготуйте кейс-аналіз екологічного управлінського рішення (наприклад, заборона пластику, розвиток альтернативної енергетики).
- Проаналізуйте правові та економічні механізми прийняття рішень.

## Модуль 6. Система організації екологічного менеджменту підприємства

### Тема 9. Система екологічного менеджменту підприємства.

- Завдання: розробіть схему «Структура екологічного менеджменту підприємства».
- Вивчіть приклади інтеграції екологічної політики у діяльність підприємств.
- Підготуйте есе «Оцінка екологічної ефективності підприємства».
- Ознайомтеся з поняттям «екологічний маркетинг».

## **Тема 10. Міжнародні стандарти ISO 14000 та EMAS.**

- Ознайомтеся з документами ISO 14001, ISO 14004 та EMAS.
- Завдання: складіть таблицю «Основні стандарти ISO 14000 – призначення – практичне застосування».
- Підготуйте презентацію «Проблеми впровадження ISO 14000 в Україні».
- Порівняйте підходи України та ЄС до сертифікації екологічного менеджменту.

### **3. Рекомендації щодо організації самостійної роботи**

1. Плануйте виконання завдань щотижня, відповідно до лекційного матеріалу.
2. Використовуйте рекомендовану літературу та наукові статті з НБУВ, бібліотеки ЗНУ, міжнародних баз даних (Scopus, Springer).
3. Для практичних завдань орієнтуйтеся на реальні приклади (звітність підприємств, екологічні програми уряду, публікації Міненерго та Міндовкілля).
4. При підготовці есе та презентацій обов'язково наводьте **посилання на джерела**.
5. Для поглибленого вивчення тем використовуйте Moodle-курс дисципліни.

### **4. Рекомендована література та ресурси**

- **Бобровський А.Л.** Екологічний менеджмент. Київ, 2023.
- **Галушкіна Т.П., Грановська Л.М., Кисельова Р.А.** Екологічний менеджмент та аудит. Одеса, 2020.
- **Літвак С.М., Рижков С.С., Скороходов В.А.** Екологічний менеджмент і аудит. Київ, 2007.
- Електронні ресурси: Moodle ЗНУ (<https://moodle.znu.edu.ua/course/view.php?id=7634>), НБУВ (<http://www.nbuv.gov.ua>), бібліотека ЗНУ.